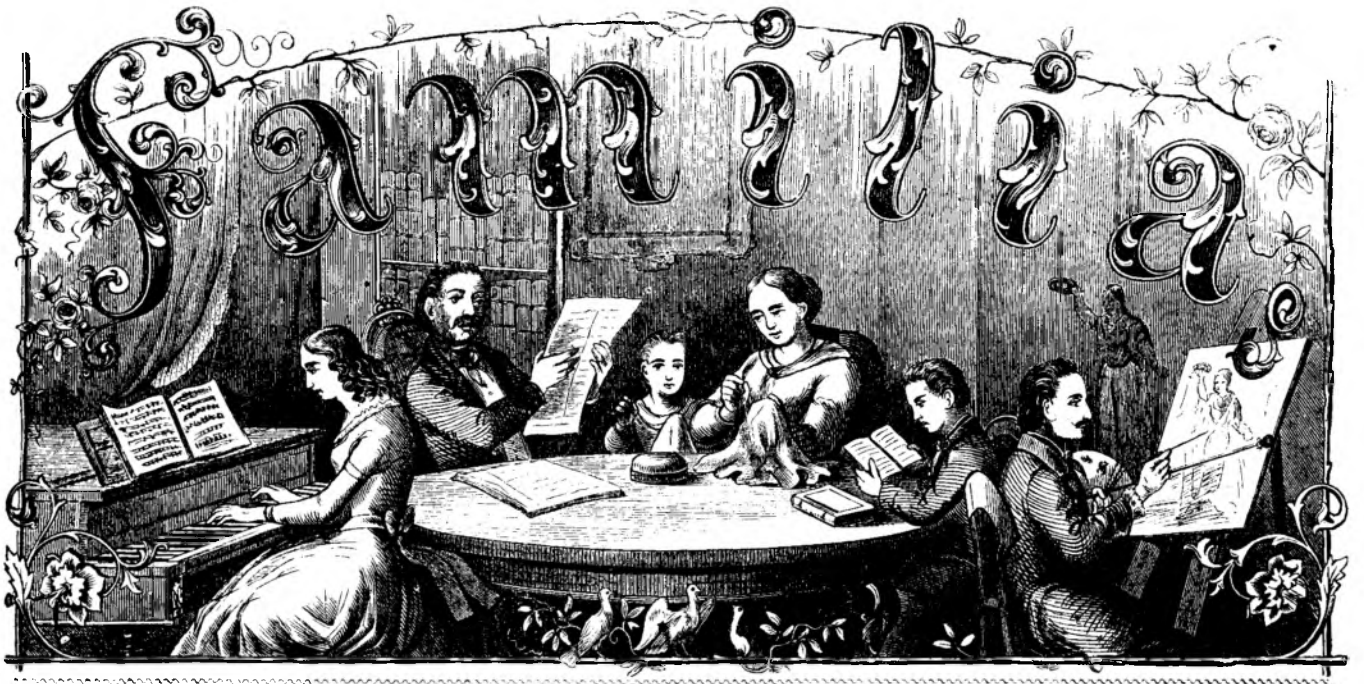

Fóia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

Pest'a 15/27 Septemvre 1865.

Ese in fie-care luna de trei ori adeca in 5. 15. si 25. dupa c. v. contienendu doue cóle.
Pretiulu pentru Austria
pe Opt.—Dec. . . . . 2 fl. —
pe Opt.—Jun. . . . . 6 fl. — cr.
Pentru Romania
pe Opt.—Mart. unu galbenu.

Nr. 11.

Cancelari'a redactiunei
Strat'a arborelui verde Nr. 22.
unde sunt a se adresá manuscriptele si banii de prenumeratiune.
Epistolele nefrancate nu se primescu si opurile anonime nu se publica.

I cursu anuale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A. PAPIU ILARIANU.

Barbatulu alu carui portretu decoréza pagin'a acésta, e unulu dintre cei mai cunoscuti barbati ai nostri, — carele ca aperatoriulu dreptului poporului romanu si ca istoricu si-a eluptatu nume insemnatu, in istori'a literaturei nóstre.

E nascutu la 27 septemvre 1828 in Bezdedu comitatulu Solnocului int. din Transilvania. Tata-seu fu preotu romanescu cu distinse invetiaturi filosofice si teologice si d' unu raru patriotismu, carele apoi la anulu 1848 portandu nu numai cruce ci si sabia in cinga, si-sacrificà viéti'a pentru natiunalitatea romana din Transilvania, — mama-sa erá fiic'a preotului romanu Hodosiu din Bergbia de Muresiu, (matusi'a dlui Vice-Comite Hodosiu din comitatulu Zarandului,) o femeia de rare virtuti morale si de unu curagiu civicu si patrioticu.

A. Papiu Ilarianu.

Dlu Papiu a studiatu cu spesele parintilor sei si mai antâiu la gimnasiulu din Osiorheiulu de Muresiu, dupa acea unu anu de filosofia in liceulu din Blasiu, alu doile anu de filosofia in liceulu din Clusiu. La 1847 erá absolutu juristu din Transilvania. In acestu cursu de studiu

invetià de la tata-seu Cronic'a lui Sîncai, istori'a si ortografi'a lui Petru Maioru.

La anii 1845—47 fiindu studinte in Clusiu, redigea o fóia romanésca scrisa, ce contienea opuri beletristice si erá intitulata: „Diorile" — acésta fóia se 'mpartiá pentru cetire intre cei 50—60 studinti romani cari studiara atunce in Clusiu, si dupa putînele medilóce de desceptare natiunala pe acelu tempu, contribuiá fórte multu la innaltiarea patriotismului acelor teneri, carii peste unu anu aveau sê devina tribunii poporului romanu din Transilvania. Acésta foia facea multu sgomotu pe acelu tempu in Clusiu nu numai intre romani, dar chiar si intre unguri; incepura a se interesá peste putînu de acesta fóia cancelistii romani din Osiorheiu, intre carii erá si Avramu Jancu, colegu de scóla si amicu intimu alu dlui Papiu. Câte-va opuri din fói'a acesta se publicara si in „Fói'a pentru minte, ânima si literatura". Asta fóia facea din tenerimea romana din Clusiu, asié dîcandu, unu singuru trupu si sufletu; mare natiunalismu si armonía domneá in tenerimea romana d' atunce in Clusiu; avea o adeverata presentîre a evenimintelor ce urmara mai tardîu.

La inceputulu anului 1848 se inscrise intre cancelistii tablei regesci din Osiorheiu. Neci odata n'au fostu acolo atâtia teneri romani ca atunci. Pe acelu tempu practisà in Osiorheiu si Escelinti'a Sa L. V. Pop acuma presiedintele tribunalului supremu de Transilvania, — tot atunce Jancu, Buteanu si altii. In privinti'a asta indrumâmu pe cetitorii nostri la istori'a dlui Papiu, in care atâtu tenerii d' atunce din Osiorheiu, câtu si participarea unora din ei, precum a dlui Papiu etc. la evemintele din 1848 sunt descrise mai pe largu. Despre dlu Papíu amintimu ací numai atât'a, cà fu membrulu comitetului la adunarea tienuta in 15 maiu la Blasiu pe campulu libertâtii si secretariulu si archivariulu comitetului de pacificatiune alesu in adunarea din Septemvre.

Dupa revolutiune la anulu 1850 nemultiamitu cu studiele facute la mic'a Academia din Clusiu, a mersu la universitatea din Viena, unde a continuatu studiele sale juridice si la 1854 le-a terminatu in Padua. La 1855 rentornandu din Italia incepù a practisá la unu advocatu din Viena, dar curendu fu invitatu de principele Ghica din Moldova (amicu sinceru alu sciintielor si literatilor si mare patronu alu scólelor) la scólele din Iasi de profesoru si fu intre cei d'antâi profesori cari deschisera facultatea de legi in Iasi. A propusu dreptulu penalu si statistic'a, dupa acea dreptulu romanu si istori'a universala. In acelu tempu mare sboru apucase progresulu scólelor in Moldova, inspectate si organisate de Laurianu, pana la 1858, candu dupa ce se retrasese Ghica din domnia, apucara guvernulu Moldovei Caimacanii turcesci Balsiu si Vogoridi si ministri lor, acesti vrajmasi pe fatia a totu ce erá scóla si sciintia romanésca, hotarîra a disolvá scólele din Iasi in cari vedeau cuiburi revolutiunarie. Laurianu si Papiu parasira scólele din Iasi si d' atunce datéza decadinti'a lor.

La 1860 fu Jureconsultulu Moldovei, ér la 1861 de locu dupa infiintiarea curtii de casatiune in Bucuresci, procuroru la acea curte si sub ministeriulu lui Cogalniceanu câtva tempu ministrulu justitiei, atunce fu decoratu prin Sultanulu cu ordulu Medjidi clas'a II.

Din opurile dlui Papiu amintimu „Istori'a Daciei Superióre" inca necompleta, ce a scrisu-o ca juristu in 1850—51 la Viena, — „Independinti'a Transilvaniei" la 1860, care s'a tradusu si in limbi straine, francesce au esîtu din ea doue editiuni trad. de renumitulu Ubicini, — in limb'a italiana a tradus'o celebrulu Vegezzi Ruscala, — ér nemtiesce invetiatulu Neugebauer; la anulu 1862 a inceputu a publicá o fóia periodica de celu mai mare pretiu pentru literatur'a romana, sub titlulu: „Tesauru de monuminte istorice pentru Romania". Acésta intreprindere este intru adeveru unu tesauru pentru toti amicii istoriei romanilor, — este unu isvoru nepretiuitu pentru acela, carele cu tempulu va sê scria o istoria completa a natiunei nóstre. Dorere! cà intentiunea cea buna a dlui Papiu nu e imbratîsiata cu partinire receruta din partea publicului cetitoriu! Afara de aceste dlu Papiu a mai publicatu mai multe brosiure ocasiunale si forte multi articoli prin diuarie. Bibliotec'a-i este póte cea mai avuta de colectiuni, de carti vechi si noue de cea mai mare raritate, in diferite limbi, precum si de manuscripte ce le adunase de prin mai multe biblioteci si archive straine, precum in Berlinu la 1859—60 etc.

De presentu dlu Papiu e procuroru la curtea de casatiune in Bucuresci si redigéza cu diligintia neobosita „Tesaurnlu de monuminte istorice". Ddieu sê-i deie potere si vietia indelungata la publicarea acestei colectiuni interesante!

LACULU.

(De Lamartine.)

Asié 'n veci aruncati pe tiermuri totu mai noue,
In nóptea fâr' de stea, sê nu mai rentornâmu,
Pe-alu vietii oceanu pe-o dî nu-e concesu noue
Ancor'a s'aruncâmu?

O! lacu, unu anu abia facù a sa carare,
Si-aice unde ea sê vina ar avé,
Vinu singuru-singurelu la petr'a-acea pe care
Odata ea siedea.

Asié mugeai si-atunci sub stancile-ti profunde,
Atunci chiaru ca si-acù fusi ruptu de cóstea lor,
Si ventu'-asié scaldá in albele tale unde
Piciorele ce-adoru.

Tîi minte tu de sér'a? cand ambii linu plutindu,
Tacerea ce domniá sub ceriu si p'alu teu malu
Luntrasii numai singuri o 'ntrerumpeau lovindu
Armoniosu-ti valu?

De locu unu sonu in lume de totu necunoscutu
Sunà armoniosu din tiermu'-'ncantatoru,
Si undele-ascultara, ér viersulu celu placutu
Cantà c'unu totu sonoru:

„O! tempu si óre iuti! primiti a mea rogare,
Suspindeti cursulu vostu!
Lasati ca sê gustâmu placerea trecatóre
Mai dulce 'n traiulu nostu!

Destui nefericiti ve róga cu 'nfocare,
Cu ei sborati, fugiti!
Luati vieti'a lor, necasuri-li-amare, —
Uitati pe fericiti!

O clipa sê mai ceru, in daru e a mea ruga
Câ-ci tempu-e trecatoriu.
Dîcu noptii: Curgi mai linu! dar ah! câ o alunga
A dîlei lucii diori.

Deci sê iubimu, iubimu si ór'a fugitóre,
Aidati s'o folosimu!
Câ-ci omu-e fara portu si tempulu tiermuri n'are,
Elu curge, noi pasîmu."

Se pote tempu gelosu, ca clipele placute
Cand ambii inbetati d'amorului nectaru,
Sê tréca de la noi, sê sbóre-asié de iute
Ca tempulu plinu d'amaru!

Si noi nu mai potemu sê dâmu de a lor urma?
Trecutu-a pentru veci? ce! totulu e perdutu?
Astu tempu ce ni l'a datu, astu tempu ce ni le curma
Nu ni le-'a dá mai multu?

Trecutu, eternitate, voi negre profundîmi,
Spuneti: ce faceti voi cu tempulu inghitîtu?
Vorbiti: mai da-ni-ti candva placerile sublimi
Ce voi ni le-ati rapitu?

O! lacu si mute stanci, spelunci, padure-obscura
Crutiate indelungu de-a vremei ageri colti,
Pastrati in peptulu vostu, frumos'a-acea natura,
Placerea-acelei nopti!

Si cand vei odihní si cand vei fi 'n viscóle,
Pastréza mandru lacu si voi tiermi desfetati,
Bradi negri si stanci mari, ce ca in cautatóre
In apa ve cautati.

Cand plange-unu linu zefiru pe valurile tale,
Pe malu de-a resuná ecoulu desceptatu,
Steluti'a de-a varsá suavu radiele sale
Pe luciu-ti curatu.

Si ventulu care geme si tresti'a ce oftéza,
Mirosulu parfumatu de aeru infloritu, —
Si totu ce-se aude, se vede, respiréza,
Sê dîca: S'au iubitu!

G. Crisianu.

Mai bine mórta.

— Novela originale. —

(Finea.)

VI.

Nenorocit'a Zela vediendu trist'a sórte in carea a ajunsu, a 'nceputu a plange amaru, capulu si-l'a aplecatu spre pétra, o amortiéla usióra cuprinsa intregu corpulu ei si acusi-acusi erá sê adórma dupa atâte fatige, cand usi'a inchisórei se deschise.

Elemiru, inbracatu in vestminte pretióse, cu surisu diavolescu pe budie se apropiá catra frumós'a féta, carea indata ce lu vediù, cu repediune se scolà de pe pétra, si ca fara voia puse man'a 'n sinu.

— Ah! necuratule — strigà ea — ai venitu sê te delectedi in sórtea mea cea trista, — du-te, du-te monstrule, eu nu te potu vedé, nu te potu suferí!

— Dar' bratiulu meu care te ascépta, potévei óre suferí, daca ti juru cà te iubescu, câ fara tine nu potu fi, cà tu nu poti fi a altuia fara numai si numai a mea, atunci ce mi-respundi frumósa scump'a mea? intrebà Elemiru cu unu surisu ce cautá sê faca impresiune.

— Mai curendu voiu inbratiusiá unu lemnu ardietoriu, decâtu si numai cu o vórba blanda sê-ti dau de scire câ am incetatu de a te urî.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Asia!? columb'a dara inca are fiere, si angerii se mania si nutrescu ura neinpacata . . . dar' acésta este câ nu e adeveru? tu numai te prefaci, . . . o! tu, tu câ sióda mai esti, — inse scii, mi s'a cam urîtu de siodieniele tale, acum cauta dar' si te decide, — vréi sê fi soci'a mea, séu celu putienu . . . . vina, vina scumpa draga, câ-ci tu esti placuta, tu esti gratiósa. . . .

— Taci fiara spurcata, — intrerupse Zela, cu atâta energia, câ tiranulu fara voia se 'nspaimantà, — taci paganule, nu te apropiá de mine!

— Si daca eu totusi m' asiu apropiá, si daca te-asiu inbratiusiá?! — intrebà Elemiru. pe tine nu te-am potutu invinge, apléca-te tu mie si eu ti dau tóte cununile mele de invingere, ... dar' du-te, du-te, cugeta inse câ nime nu te-a iubí precum te iubescu eu. . . .

Zela ascultá cu atentiune aceste vorbe frumóse, ochii ei erau neincetatu tìntiti spre fati'a tiranului amorosu, dar' elu erá atâtu de liniscitu câ nu erá cu potintia sê se indoiésca in sinceritatea lui.

— Elemiru! — dîse Zela cu o vóce tremuretória, — daca nutresce anim'a ta órecare bunatate si gratia pentru mine, daca me iubesci, daca vréi ca in tóta viétia mea neincetatu sê-ti

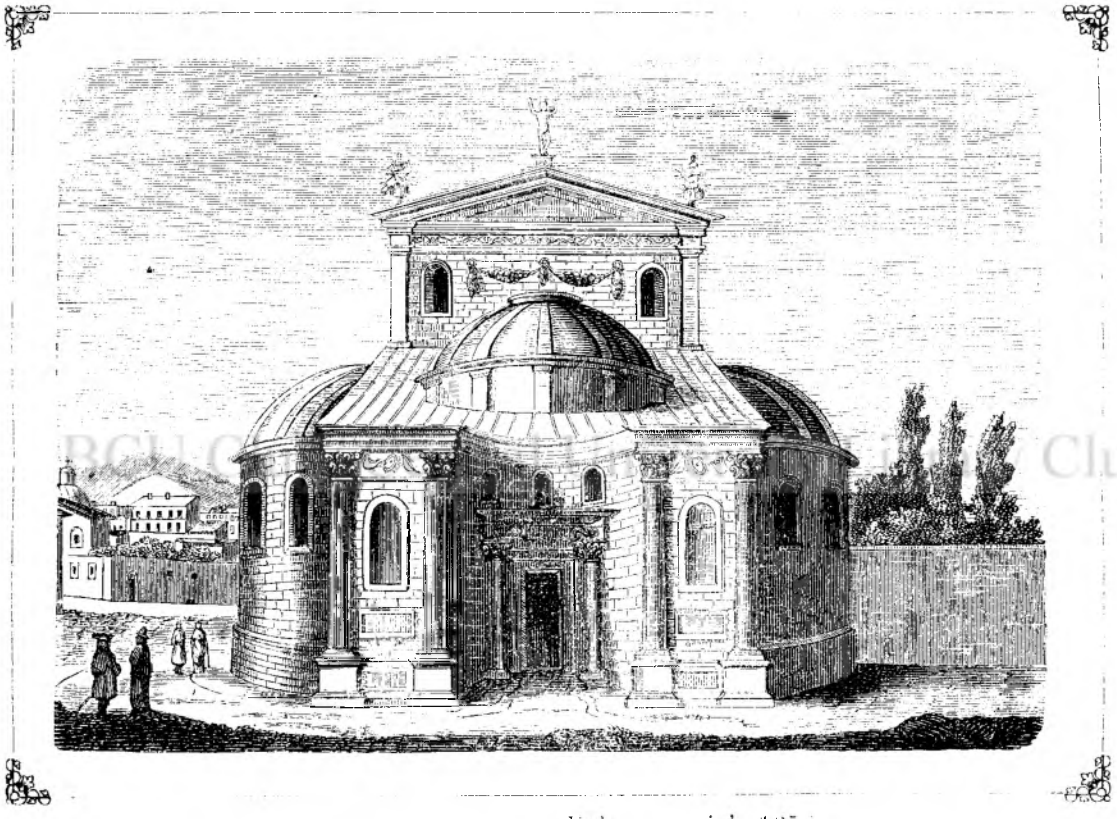

Templulu lui Romulu (vedi de pe pagin'a 135.)

— Atunci in acelu momentu séu tu, séu eu voiu morí! — respunse Zela cu maiestate.

— Asia óre?! — en sê vedemu dara! . . .

Cu aceste se aproprià catra féta, dar' ea cu repediune scóse man'a din sinu si aretà unu stiletu usioru.

Elemiru se 'nspaimantà, dar' reculegandu-se, sciù sê arete o moderatiune rara.

— Frumosu, fórte frumosu! — dîse elu cu blandétia prefacuta — tu esti o féta de laudatu, bravur'a ta a invinsu. Acésta constantia, asésta energía demna de respectatu m' au invinsu si pe mine, acum esti libera, poti merge . . . . dar' nu, nu inca . . . . mai remani . . . . sê te mai vedu . . . . Zela, frumósa Zela! nu scii óre câ-mi pare reu câ te duci, ... mi pare reu câ numai binecuventu totu pasiulu, te rogu, dâ libertatea tatalui meu . . . . amantului meu.

— Si a amantului teu? — intrebà Elemiru adencu misicatu, — si daca eu indata ti-ii asiu vragí 'naintea ochilor tei?

O! atunci asiu sarutá pulverea pe care pasiesci tu! — eschiamà féta cu bucuria, si cadiendu in genunchie intinse manele catra despotulu poternicu.

— Ei sunt in apropiarea ta, — dîse elu cu dulcétia — amendoi sunt ici in vecinetate, de ii doresci, poti merge sê-ii vedi

— O! Domnedieulu meu! — eschiamà serman'a féta in estasu de bucuria — o! unde sunt ei? lasa-me la ei, te rogu, pentru Domnedieu, lasa-me sê-ii vedu!

— Ei bine, — dîse elu — dar' póte ti-á stricá bucuri'a nemarginita?

— Nu, nu, nerabdarea de a-ii vedé mi-e celu mai mare chinu.

— Remani dar' acolo unde esti.

Ea ascultà si remasa in locu.

Elemiru merse cu pasi linisciti spre o usia cea abea se vedea din intunerecu, elu batù la usia, strigà sê se deschida, usi'a se deschise 'ndata.

Erá o sala luminata.

— En, cata aici! — dîse tiranulu si pe budiele i negre sburá unu risu diavolescu.

— Sê fii blastematu! — strigà serman'a féta indata ce se uità prin usi'a deschisa si cadiù ca mórta.

In sal'a deschisa erau duóe capete taiate, capetele tatalui si alu amantului ei.

— Ha! ha! ha! si tu nu grabesci la ei? intrebà crudulu tiranu, dar' Zela nu mai dadea respunsu.

Elu se duse la ea, o misicà, si se 'nfiorà vediendu cà din sinulu ei curge sange, fiindu strepunsa cu unu stiletu.

— A! a moritu serac'a, nebuna féta a mai fostu si asta, potea sê fia marita, sê aiba unu traiu stralucitu, dar' ea nebun'a s'a sinucisu. O! ce nebuna! — dîse Elemiru si scóse stiletulu din sinulu nenorocitei Zela, se uitâ la elu, apoi rise cu unu hohotu lungu:

— Ha, ha, ha, nebuna féta a mai fostu si asta!

Pe stiletu erá scrisu:

Decatu deonestata, mai bine mórta!

Ioanu Somesianu.

Ce-va despre poterea spirituala a animalelor.

Natur'a precâtu e de marétia in lumea materiala, pre atât'a e de admirabila in cea spirituala. Minunatele urme ale activitâtii spiritului umanu le aflâmu pretotîndine. Déca privimu mai de aprópe viéti'a spirituala a animalelor, si nevrendu ne cuprinde unu feliu de admiratiune. Abea este vre o insusîre (nu spirituala mai inalta) umana care sê nu o aflâmu in gradu mai mare ori mai micu si la animale, ba inca adeseori in o mesura mai mare. Nu voimu a ne lasá aci la o analisa mai adanca a acestei teme, din causa câ neci spatiulu pretiuitului nostru jurnalu nu ne iérta, dara neci nu voimu a abusá de paciinti'a stimatîloru cetitori. Destulu sê fie ací a amintí numai câte-va din evenimintele mai renumite ce atingu acestu objeptu din asia numita „imperatî'a animalelor.“

Dintra tóte insusîrile animaleloru fara indoiéla mai frumósa si mai nobila e: *iubirea*, si deschilinitu *iubirea parintiésca* si cea *familiara* in care privintia potu sierbí de modelu si chiaru omenimei. Câtu si-iubescu de tare animalele puii?... e lucru cunoscutu. Pasaruic'a *colibri* abea este mai mare decâtu o albina, are frica si de cea mai mica susuratura, si totusi vediendusi cuibulu cu puitii in periclu, e gata a-lu aperá pana la mórte facia si cu celu mai infioratoriu inimicu. Esemple de *amórea conjugala* inca avemu destule dintre animele; asié leulu fiindu leonea ranita, cu cea mai mare finétia si parere de reu o impregiura netediendu-o cu capulu: éra acésta candu vede pre leu legatu urla pana la asurdîre. Amórea porumbilor si a turturicei a devenitu de proverbiu. — Dara esemplulu celu mai frumosu alu incantatórei vieti sociale lu-aflâmu la *papagaele* din America. Iubirea imprumutata a parechiloru din acestu soiu e atâtu de mare, câtu nu se mai potu desparti un'a de alt'a. Intra aceste domnesce cea mai frumósa cointielegere; dupa cum ni spune *Schomburgk* deca manca un'a, cealalta inca manca. déca una se scalda, cea-lalta vighéza, déca un'a e morbósa cealalta se ingrigesce de nutrementu, si ori câtu de multe sê fie pe vre unu arbore parechile totudeauna siedu langa olalta, ba mórtea uneia causéza mórte si celei alalte.

Si de *iubirea fratiésca* inca aflâmu esemple frumóse la animale. Asia tierenii mai alesu a Rusiei ni spunu cà puiulu de ursu acù de unu anu implinesce calitatea sierbitórei si a ingrigitórei facia cu fratiorii sei mai mititei: ii pórta, li dâ de mancatu, îi adórme s. a.

Dintra insusîrile cari le vedemu si la animale alu doile locu lu-cuprinde *recunoscinti'a* si *alipirea* fara pareche. Acì se cuvine a aminti mai antâiu *canii*, carii ni dau cele mai invederate documinte in acesta privintia. Canele e celu mai nedespartîveru sotiu alu omenimei. Acesta omului e concaletoriu si portatoriu de sarcina, padîtoriu sinceru alu vietiei si averei lui; acesta pre langa altele e portatoriu de epistole, pescuitoriu, jucatoriu de domino si animalulu scutitoriu al vietiei omenilor cari ratecescu pe muntele S. Bernard.... Paciinti'a, ascultarea si credinti'a lui, daru mai alesu *cunoscinti'a de locu* si *tempu* precumu si *memori'a* su demne de admiratu. Binefacerea primita nu o uita de feliu. Pe domnulu seu, séu ucigatoriulu acestuia lu-cunósce si dintra o mie. Averea séu copilasiulu concrediutu scutintiei sale lu-ápera pana la mórte, — se culca pe mormentulu domnului seu si acole, — acole pere de fóme si sete! Dar

ce e mai minunatu in elu e aceea, câ pre inimiculu seu gâd'a lu-cunósce departe de si nu l'a mai vediutu neci candu si lu-incungiura. — — Unde vedemu noi in natura atâte insusîri concentrate? . . . Recunoscinti'a leului in privinti'a sclavului ce-i scóse spinele din talpa e cunoscuta. — Mai de aprópe mâtiele zuaviloru mórtea domniloru sei o au resplatitu prin aceea câ pre ucigatori i-au sdariatu si muscatu infioratoriu.

Renumitulu *Trenc* fiindu in inchisóre a prinsu si inblandîtu unu siórece micutiu, si si-a petrecutu la olalta mai multu tempu, — candu odata fu alungatu din chilia, animalulu credintiosu atâtu s'a intorsu pre langa usia, pana ce érasi a scapatu la binefacatoriulu seu; dar dupa ce si adou'a óra fu prinsu si inchisu in calitca, de superare nu a mai potutu mancá, si a treia dî, a incetatu a mai traí.

In castrele lui Antigoru se aflá unu indianu negutiatoriu de Elefanti. Feme'a acestuia din intemplare favorisà fórte unui dintra elefanti. Se intempla odata, de feme'a in urmarea nascerei devenì morbósa, si fiindu câ nu potea sê aiba grige de pruncutiu, cu vórbe si semne lu-recomendà ingrigirei elefantului amintitu, — si intieleptulu, recunoscatoriulu animalu pricependu-i vointi'a, de acì incolo numai silitu s'a departatu de leaganu, — neci mancá nu potea fara ca sê-lu véda; de plangea lu-leganá, éra déca dormiá lu-aperá de musce.

Ce se atinge de *istetime* si *imitare*, laurulu se cuvine maimutieloru. Aceste suntu in stare de a imitá si cele mai grele miscâri a omeniloru. Intemplarea maimutiei cu briciulu, a tieranului vendietoriu de frupte s. a. sunt cunoscute din destulu. Maimutiele cu inimicii sei tienu batalia formala. Arm'a li-e bastonulu si petrile.

Istetîmea vulpei asisderea o predica mii si mii de istorióre. Cu câta maiestrie si astutîme si-scíe incungiurá curs'a si lipsì de poterea atragatórie? ni spunu venatorii. Locurile necunoscute dar mai alesu acele unde erá sê o patiésca le incungiura de departe, si déca cumuva o gonescu in unu locu, si cérca altulu, — e de principiulu „ubi bene ibi patria".

Elefantulu, calulu si ursulu inblandîtu inca ni arata o insusîre mai necredîvera. Dara dintra tóte abea este animalu a caruia istetîme, memoria si simpatìa (sintîre) sê pòta concurge cu cea a *papagaieloru*. Tusescu, casca, strenuta ridu, si suspina intogma ca omenii.

(Finea va urmá.)

Suveniri si impresiuni de caletoria.

IV.

Dar am uitatatu sê spunu, câ noi totu odata mergeamu sê asistâmu si la Adunarea generala a Reuniunii transilvane. Dar mi-se va iertá si mie acestu usioru pecatu, câ-ci noi inca trebuie sê-i iertâmu Reuniunii. . .

La podulu Simerei siediuramu o óra. Eu me mestecai intre aceea intre nesce ómeni, cari siedeau pe o bêrna langa podu De pe faciele lor se parea, câ desbatu nesce lucruri momentóse. Ei vorbiau de necasurile lor.

Ceea de ce me miram erá, câ nu vedeam cerculandu prin manile lor neci o sticla cu rachiu, cu atâtu mai vertosu câ otelulu, séu pe limb'a poporului cârcium'a erá numai acì.

— Buna demanetia! desbateti lucruri grele, nu pré sunteti cu voia!

— Buna-ti fia anim'a domnisiorule!

— Apare câ ai fi romanu de ai nostri, — dìse unu betranu.

— Da.

— Domnulu te tiena. Acum macaru d'asiu morí, câ-ci am ajunsu sê vedu si din romani domni.

Apoi infirai cu densii unu discursu interesantu si in fine vorbindu despre economia, miaretara cu intristare valea Sargentului si a Muresiului, unde nu vedeai alta decâtu o mare de nisipu, ce-lu aruncase peste campuri teribilele inundatiuni. Numai ici si colea se mai vedea câte o *oasa* verde, ce scapase neatinsa de furi'a elemintelor, séu care a potutu sê se mai redice, dupa ce a fostu asternuta odata la pamentu. Abié m'am potutu retiené sê nu versu lacrime vediendu aceste.

— Dar de unde esti dsiorule? — intrebà betranulu.

— Da numai colea de la Hatiegu.

— Ei d'apoi câ noi suntemu totu de pe o tiéra. Ddieu sê-ti deie bine, câtu ti-poftesce anim'a. Dta nu esti insuratu?

— A! da, de unde?

— Vedi eu ti-asiu spune un'a.

— A! mosiule dóra vrei sê me insori?

— Da inca cum! Aice la noi este unu unguru, vedi asié se tiene elu, dar altcum e romanu de nascere. Eu am cunoscutu pe mosiulu seu, fia iertatu, câ-ci am petrecutu multe dile bune cu elu. Acestu-a e avutu si are acum o féta mare ca o flore, si am auditu câ nu s'ar duce bucurosu dupa altu ne-amu, fâra numai dupa unu romanu. O! ce mai parechia ati fi

amendoi. Dieu dsiorule cand ai vedé-o si te-ar vedé, n'ati mai dice neci unulu ba.

Societatea nostra la aceste indata luà unu acru mai víu si incepuramu a ride de vorbele naive ale bunului betranu.

Pe cand erá sè-mi laratu si eu interesulu si sè me facu a intrebá mai d'aprope — dar vedi, nu pentru câ *dóra*, ci pentru câ *éca* sè facu si eu vorba si hazu — semtu, câ ore-cine me atinge linu pe umere, adresandu-se cu unu : domnule!

Erá unu unguru jude cercualu, cum am aflatu dupa acea, dar sè nu cugetati câ celu cu fet'a ca o flore. Me intréba, deca nu me ducu la Hatiegu si deca nu am lipsa de o trasura care-mi stà spre dispusetiune, câ-ci dlu Comite Supremu alu Hunedórei a ordinatu ca sè stea mai multe trasure spre dispusetiunea celor cari vor merge la adunarea generala la Hatiegu, si venindu pana acì diliginti'a séu carulu iute nu vor avé ocasiune sè tréca numai decâtu la Hatiegu, unde nu merge neci diliginti'a neci carulu iute.

I multiamii pentru atentiune si plecaramu.

Arone Densusianu.

Fondarea Romei.

(Vedi si ilustratiunea de pe pagin'a 132.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Roma numita si cetatea eterna fu fondata prin fratii Romulu si Remu, nascuti din semintia regésca. Mum'a loru fu Rhea Silvi'a fiic'a lui Numitor regele Albalongei. Istoricii antici li deducu originea chiar de la Enea bravulu rege alu Troiei. — Trecandu acì evenimintele si fasele prin cari trecura acesti individi de la nascere pana in etatea loru barbatésca precum si istori'a cetàtii Albalong'a, loculu domnirei stramosiului loru, multu putìnu tuturor cunoscuta, — incepemu de adreptulu cu intemeierea Romei devenite mai tardìu domn'a lumei intregi.

Scimu câ dupa ce fratii Romulu si Remu reasiediara pre Numitor mosiulu loru in tronu, in semnu de multiamita capatara de la acesta libertate si ajutoriu de a redicá o cetate in loculu unde fura espusi ei la perire. Loculu fu muntele Palatinu pe tiermii fluviului Tibru. Acì incepura ei cu ai sei edificarea la anulu de la facerea lumei dupa periodulu Julianu 3961, inainte de Christu 753, éra dupa ruinarea Troiei 431; XI. cal. mai. Dar abea se apucara de lucru fratii devenira in cérta din caus'a numirei cetatii, urmarea fu mórtea lui Remu si numirea ei: de Rom'a.

Cetatea in inceputu avea forma patrangulara si cuprindea in sine cam la o mie de case ori mai bine dìsu colibe, pentruca si chiaru palatiulu lui Romulu erá acoperitu cu paie. Periferi'a ei erá de $^1/_2$ de óra, éra a tienutului ce se tienea de ea, cam de 4. — Dar fiindca locuitorii veniti de bunavoe din Albalonga erau putini, Romulu pentru ca sè-si castige poporu, cetatea sa si-o facù locu de asilu, prin ce inadeveru poporatiunea se inmultì frumosu, câtu peste putînu nrulu ei se suì pana la 4000 de ómeni, pe carii Romulu — devenitu acum inperatoriulu loru — pentru mantienerea ordinei ei inpartì in 3 triburi, fie-care tribu in 10 curii. — mai incolo pentru aperarea statului compuse o armia de 300 calareti alesi numiti *celeres*, care totodata in tempu de pace sierbea de garda.

Noii cetatieni acù duceau lipsa de femei. Vecinii sciindu-i de nesce adunature de prin tóte partile nu voiau a intrá in legatura conjugala cu astufeliu de ómeni. Romulu inse se ingrigì si de acestu defectu prin aceea, câ concese la ai sei rapirea ficeloru vecine veníte la serbatórea lui Neptun, data de catra elu anume spre acestu scopu; 700 de virgine fura rapite cu acésta ocasiune, intra cari numai una cu numele Hersili'a fu femeia. Fric'a ce le cuprinse la acestu evenimentu neasteptatu li-o resfirà numai decâtu vorbele cele frumóse si mângaiatóre ale lui Romulu: „Voi sunteti rapite — dìse elu intre altele — pentru ca sè duceti o viétia fericita in acesta cetate noua, a careia radiemu si marire o sè fiti voi. Voue vi-e spre mai mare onóre câ sunteti rapite, decâtu câ a-ti fi venitu aici urmandu legea de totu comuna a casatoriei. Au nu au fostu acésta sórtea mai multoru eroine grecesci? Credeti-mi mie câ eu me voiu ingrigi ca voi la barbatii vostri sè aflati tóte comoditatile casei parintiesci. Alinatì-ve dara mâni'a si nu pregetati a vi doná anim'a aceloru individi, carii rapirea vostra o au cugetatu de necesaria pentru fericirea loru“.

Aceste cuvinte putìne, ni spunu istoricii, câ fura destule spre a liniscí si impacá anim'a inocinteloru fetióre, dara neci decum spre a inblandì furi'a parintiloru si fratieloru loru. Inzadaru fura tote tractàrile de pace cu acestia; poporele vecíne voiau resbunare; nedreptatea facuta lor o cugetau mai pre susu de tóte care nu póte sè o spele decâtu numai sange!

Cei d'antâiu carii apucara armele fura *Ceninensii* cu ducele loru *Acron*, acestia inse fura invinsi, capital'a loru darimata, éra locuitorii straportati la Rom'a. Romulu in semnu de multiamita pentru invingere aradicà o beserica pompósa pe muntele Saturnu in onórea lui Jupiter Teretriu!

lasá de datin'a dtale cea laudatore? E de multu de cand ni totu promiti invingeri si pana acuma nu ni-ai datu decâtu sperantie.

— La tota intemplarea, dîse maresialulu, si supunendu câ pana acuma nu ti-am datu decâtu sperantie, totusi am facutu mai multu pentru Mta decâtu fratele Mtale, regele; câ-ci densulu departe ca sê-ti deie celu putînu sperantie, ti-rapì chiar si vieti'a.

— Eh! principe, respunse Gaston facandu din palma pumnu, credi câ vieti'a clironomului ar fi fostu candva in joeu? Intemple-se ce se va intemplá, eu sum siguru câ pentru mine si inca pentru trei persóne totdeauna voiu esoperá pace.

Maresialulu surise cu amaru si fara a respunde ce-va principelui, vinì catra noi si dîse:

— Éca, suntemu numai la inceputu si omulu nostru e acuma cu fric'a 'n spate. Spune câ densulu cu trei ensi va fugí. Dar neci dlu Rieux, neci dlu Moret nu-i vor urmá.

Noi respunseramu câ siguru nu.

— E bine, continuà maresialulu principe, uniti-ve dar cu mine; câ-ci inca astadi trebue sê inaintâmu atât'a ca sê vedemu sabia in man'a lui.

In minutulu acela ni anunciara câ au vediutu armat'a maresialului Schomberg esîndu din padure si apropiandu-se catra noi.

— Sê mergemu domnidoru, dîse maresialulu principe, fie-care la loculu seu, minutulu a sositu.

Trebuiá sê trecemu pe unu punte de peste unu riurelu; amu fi potutu inchide calea, dar nime n'a cugetatu la acea. Planulu lui Schomberg din contra erá sê ne lase pe noi a inaintá pana la armat'a de reserva, care erá ordinata de catra elu pe acelu locu tiepisiu, unde ai gasitu pe sermanulu meu staulariu.

Trecandu puntea, ocupai postulu meu la arip'a stanga, a carei comandare erá concrediuta mie.

Acésta erá, precum scii, cea d'antâia batalia la care luai parte. Me grabii a demustrá, câ cu tóte câ sum de unu sange cu principele, totusi sangele meu e mai ferbinte decâtu alu lui. Dadui de o trupa de carabineri si o combatui de locu.

Deosebitu observai acelu oficieriu, cu care te 'ntalnii in ser'a batalicì.

Se parea a fi unu cavaleru bravu, carele in focu erá moderatu ca si cand ar fi fostu la parada. Me apropiaiu cu calulu catra elu si am descarcatu pistolulu a supra lui, — dar, precum ti-spuse, nu nimerii decâtu pén'a palariei sale. Elu puscà inderetru. Eu sentieam ca si cand cine-va mi-ar fi datu cu pumnulu in cóst'a stanga; fara a sci ce e, pusei man'a acolo si retragandu-o erá plina de sange.

Totu in minutulu acela, fara ca sê sentiescu dorere, ce-va noru rosiu trecù inaintea ochiloru mei; pamentulu se intorcea cu mine. Calulu meu se miscà, eu nu potui neci a-lu impedecá, neci a-lu urmá. Senticam cum cadiui din sieua. Strigaiu: „Ajutoriu lui Bourbon!“ si lesînai cugetandu la tine.

Inchidiendu-mi ochii, mi se parea câ batali'a curge cu mai multu focu si par' câ vedeam trecand inaintea ochiloru mei o perdeua de flacara.

Fara indoiéla polonii mei me dusera; câ-ci din momentulu acestu-a pana ce vinii érasi in ori, in departare de diumetate mila in caruti'a fratelui meu, nu scíu nimica despre cele intemplate in giurulu meu.

Infricosiatele doreri me desceptara. Mi-deschisei ochii si vediui caruti'a incungiurata de o multîme de omeni, cari vorbeau cu multa cariositate. Intielesei câ se svatuiau unde sê me duca?

Mi-adusei a minte, câ sor'a unui amicu bunu alu meu, domn'a de Ventadour e abatésa in giurulu acela. Mi-am reculesu tote poterile, me radicai din carutia si demandai sê me duca la domn'a de Ventadour.

Vedi dara, câ admirabil'a ta atragere, te-a condusu chiar in urm'a mea si nu tu esti de vina câ nu m'ai gasitu.

Dorerea me desceptà din lesînare si de dorere cadiui érasi in lesînare.

Nu scíu cine m'a introdusu la domn'a de Ventadour; dar desceptandu-me me aflaiu intr' unu patu escelinte; dar intr' o casulia suterana. La patulu meu erá mediculu din monastire si inca cine-va, carele vediendu câ-mi deschidu ochii, mi-dîse lim:

— Nu spune cine esti!

Precum cea de pe urma suvenire asié si cea d'antâia cugetare a mea erai tu. Cautai in giuru de mine de nu te voiu diarí unde-va? Dar nu vediui decâtu totu fetie straine, intre aceste pe unu omu cu bratiulu sufuleatu si cu manile sangeóse. Acela erá mediculu carele grigea de mine.

Mi-inchisei ochii de nou.

In decursulu acestei nopti vinisi tu in monastire si de fric'a de Cardinalulu ti-spusera, câ nu m'au vediutu.

Asié tu n'ai sciutu câ eu traiescu; neci eu câ tu ai vinitu Mai nu ne-amu atinsu, fara ca sê ne fi vediutu.

In cele patru spre diece dîle urmatóre dupa ran'a mea mea n'am sciutu nimica despre cele intemplate cu mine. Nu erá acésta vindecare, ci o stare la usi'a mormentului.

In fine juneti'a si tari'a temperaturei mele me ajutara; sentîi o atare intenerire in membrele mele lancedîte si din minutulu acela mediculu mi-spuse câ sum mantuitu.

Dar sub ce conditiune! daca nu voiu vorbí si daca nu voiu parasí patulu meu si daca nu voiu luá neci o parte in viéti'a din afara. Adeca numai sub acea conditiune mai traiam, daca o luna séu siese septemani voiu fi fara viétia. (Va urmá.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dintela indreita pentru invelitóre de patu.

Materialulu: Atia alba, resucita tare pentru indreitu séu asié numit'a atia de legatu bumbi.

Dintel'a (Spitze, csipke) se indreesce (häckeln) de-alungulu, totu de una si aceea-si lature; firulu dara trebue taiatu la fie-care intorsetura si la loculu destinatu pentru inceperea intorseturei noue lu-aplicâmu érasi.

La adausulu gatitu pentru lungimea intrega a dintelei indreimu mai antâiu partea de josu a dintelei, care constâ din parti dese si rare. Descrierea intorseturelor o incepemu cu o parte rara.

Intorsetur'a antâia: unu ochiu de bâtutia (Stäbchenmasche), * 3 ochi aerini (Luftmasche) cu cari sarimu peste trei ochi ai adausului; 2 ochi de b. in ochiulu urmatoriu; 2 ochi aer. 2 ochi de b. in ochiulu urmatoriu alu adausului; 3 ochi a. cu cari érasi sarimu 3 ochi; in 12 ochi mai de aprópe ai intorseturei adausului totdeauna 1 ochiu de b. — de la * se repetiesce pana la finea intorseturei.

Intorsetur'a a dou'a: unu ochiu de b. intr' unu ochiu de b. alu intorseturei dinainte; * 4 ochi aer. 2 ochi de b. 2 ochi aer. si inca doi ochi de b., acesti patru ochi de b. in giurulu acelor doi ochi aer. statatori intre cei de doue ori doi ochi de b. ai intorseturei de mai nainte; 4 ochi a. 10 o. de b. pe cei 12 ochi de b. ai intorseturei de mai nainte, asié ca pe fie care parte câte unulu din cei 12 ochi sê remana liberu, — de la * le repetîmu.

Intorsetur'a a treia: 1 o. de b. intr' unu o. de b. alu intorseturei de mai nainte; * 3 o. a., 2 o. de b. in cei. 4 ochi a. ai arcului celui mai de aprópe, 2 o. a.; 2 o. de b., 2 o. a.; si inca 2 o. de b., acesti 4 o. de b. in giurulu celor 2 o. mai de aprópe a intorseturei mai dinainte; 2 o. a., 2 o. de b. in celu d'antâiu din cei 4. o. a. urmatori; 3 o. a., 8 o. de b. pe cei 10 o. de b. a intorseturei mai dinainte, asié ca din acesti din urma si acì de fie-care parte sê remana unulu liberu, — de la * se repetiesce.

Intor. a patr'a: 1 o. de b. in 1 o. de b. a intorseturei de mai inainte; * 3 o. a. 2 o. de b. in celu d'antâiu o. de b. acelor 2 o. indreiti in unulu din intorsetur'a de mai inainte; 2 o. a., 2 o. de b., 2 o. a., 2 o. de b., acesti 4 o. de b. in giurulu celor 2. o. a., statatori intre cei de doue ori doi o. de b. a intorseturei de mai nainte; 2 o. a., 2 o. de b. in celu d'antâiu a 2 o. de b. indreiti in unulu; 2 o. a., 2 o. de b. in alu doile o. de b.; 3. o. a., 6 o. de b. pe cei 8 o. de b. a intorseturei de mai nainte, dintre cari si acì de fie care lature, câte unulu remane liberu — de la * se repetiesce.

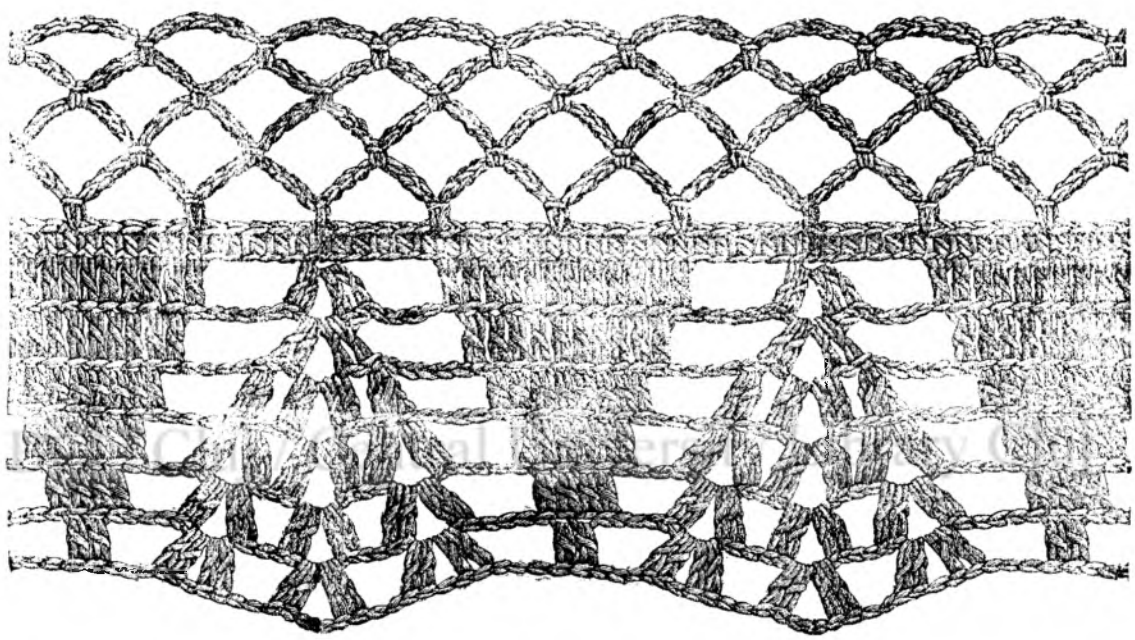

Intor. a cincea: 1 o. de b. in 1 o. de b. a intorseturei de mai nainte; * 3 o. a., + 2 o. de b., 2 o. a si inca 2 o. de b. in cea mai de aprope gaura dintre cei 4 o. de b., 2. o a.; de la + facemu tota acesta inca de doue ori precum arata si figur'a aici adusa. Cu ocasiunea repetîrei a dou'a in locu de 2 o. a. indreimu 3, mai facandu inca dupa acesta in cei 4 o. mediulocii dintre cei 6 o. de b. a intorsaturei mai dinainte câte unu ochiu de b. — de la * se repetiesce.

Intor. a siese: ca si intorsetur'a a cincea, cu acea deosebire câ intre grupele statatóre din 4 o. de b. despartîte prin 2 o. a. a intorseturei de mai nainte — indreimu 3 o. a. si langa cei 4 o. de b. marunti numai 2 o. de b.

In fine in ochii adausului mai antâiu indreimu o intorsetura statatore din ochi tari, dupa acea inca 4 intorseture de arcu cu ochi a., dintre cari fie-care arcu constâ din 5 o. a.

Ce e nou?

*** (*Diet'a Ungariei*) e conchiamata pe 10 decemvre c. n. la Pesta si o va deschide Maiestatea Sa in persóna.

*** (*Societatea literaria romana din Bucovina*) in siedinti'a sa din $^1/_{13}$ septemvre a primitu cu bucuria scrisórea Asociatiunei Aradane in privinti'a unificârii ortografielor romane si s'a decisu a se respunde, cumca din partea Comitetului Societâtii se pregatescu propunerile in privinti'a asta catra Adunarea generala a Societâtii, care se va tienè in Ianuariu anulu 1866.

*** (*Totu in siedinti'a acésta*) a Societâtii numite cassariulu a referatu câ Societatea are pana acuma 4700 fl. in oblegatiuni, 231 fl. 17 cr. si 32 galbeni bani gata. Va sê dîca: Societatea din Bucovina are cu multu mai putînu capitalu decâtu Asociatiunea Transilvana si totusi Societatea are acuma o foia, ér Asociatiunea, in contra dorintiei comune, nu mai incepe foi'a proieptata, câ-ci — precum ni se spune — *n'are bani*. Curiosu!

*** (*Constantinu Joanoviciu*) fostulu consiliariu de scole in disponibilitate a repausatu la 8 sept. in Ménes.

*** (*Fostulu ministru d. Telu*) trecù in dîlele aceste p'aice la Viena.

*** (*Dlu Paulu Vela Ventrariulu*) unulu dintre cei mai bravi profesori ai gimnasiului de Beiusiu e strapusu de profesoru la preparandia si prefectu in seminariulu romanu de Oradea-mare.

*** (*Cas'a tierii*) in care deputatii vor tienè siedintiele dictale se zidesce cu diligintia mare. Cam la optu sute de ómeni lucra la ea pana sér'a tardîu si se vorbesce, câ d'acuma nainte vor lucrá si nóptea la lumin'a faclielor, câ-ci pana in 20 noemvre vor sê o gate. Sal'a in care se va tienè diet'a, va fi cu 29 stangeni □ mai mare decâtu a redutului.

*** (*Dimitriu Grauru*) paroculu si protopopulu din Becleanu a repausatu.

Literatura si arte.

*** (*Asociatiunea din Aradu*) face cunoscutu tuturor literatilor romani, câ terminulu pentru elucrarea opului istoricu: „Inceputulu, decaderea si renascerea romanismului in orientu" care va fi premiatu din partea Ilustrei familie de Mocioni cu 100 galbeni, e prelungitu pana la tempulu adunarei generale din anulu 1866 lun'a lui maiu.

*** (*Buletinulu instructiunii publice*) este titlulu unei noue foi periodice, ce ese la Bucuresci sub auspiciulu ministrului cultelor si sub redactiunea dlui Vasiliu Alesandrescu Urechia, in fie-care luna de doue ori, in brosiure de câte patru cóle. Salutâmu cu bucuria acésta foia pe campulu literaturei nóstre!

*** (*Premiu*) Totu in foi'a acésta cetimu, câ ministrulu cultelor din Romania a defiptu 100 galbeni ca premiu pentru o carte de lectura pentru scolele primarie, in care sê se cuprinda cunoscintiele cele mai de lipsa pentru vieti'a practica. Terminulu e 31 maiu 1866.

*** (*La Galati*) sub redactiunea cutarui Strasser va esî in limb'a romana si cea nemtiésca unu jurnalu intitulatu: „Jurnalu de Galati".

— (*Musica romana.*) Ni s'a tramisu doue frumóse colectiuni de piese musicale romane. Una de A. Deprosse in Hamburg, cu mai multe arie, si hore din Romania, precum „Vin' de me iubesce"; „Sub o culme de cetate" — „Pe o stanca négra", „Vacarescu" si alte mai multe melodie frumóse de cantatu. Pr. 1 fl. 64 cr. A doua brosiura cu melodie romane pe fortepianu transcrise de J. A. Vachmann. Pr. 1 fl. 5 cr. — Amendoue se afla de vendiare la Rózsavölgyi in Pesta.

Gâcitura numerica.

1. 4. 9. 7. Planta care ne nutresce;
3. 10. 5. 11. 9. La mesuri se folosesce;
9. 2. 12. 11. 14. Beliduce renumitu;
8. 4. 7. 12. 14. Fiu prin tata omoritu;
8. 10. 9 7. Cu acest'a se incingu;
9. 14. 4. 7. Multi prin est'a se destingu.
1—14. {Unu barbatu multu meritatu, {Sê traiésca 'ndelungatu.

Gedeonu B—nu.

Deslegarea gâciturei numerice din nrulu 9:

Simeonu Barnutiu

Deslegare buna primiramu de la dómnele: Elena Papiu nascuta Piso, Amalia Androuu Galbinescu, Ana Grigorescu n. Fodoru, Sofia Florescu n. Muresianu; de la domnisiórele: Viora Castelanu, Irina Micanu, Elena Popescu, Emilia Pescariu, si de la domnii: Vasiliu Pop, Georgiu Lorintiu, Jova Popoviciu.

Deslegarea gâciturei din nr. 8 ni-a mai tramis'o domnisiór'a Maria Cernetiu.

POST'A REDACTIUNEI.

Blasiu. Te rogamu se ni tramiti portretulu cerutu.
Simleu. Facutu-ai pasi pentru portretulu lui B.? ca-ci altfelu ne vomu adresá la altulu.
Cernauti. Tramite-ni catu mai curendu cele cerute!
Sancelu. Ve rogamu se supliniti inca 1 fl.
Aciua. Tramite-ni-o si de va corespunde fóiei nóstre, vomu publicá-o nesmintitu.

☞ Domnii aceia a caror abonaminte vor espirá cu nrulu vinitoriu sunt rogati a le renoi câtu mai curendu, câ-ci scóterea fóiei nóstre constandu sume enorme, nu potemu tipari multe esemplare de prisosu, si asié ne tememu câ mai tardiu — chiar ca in triluniulu trecutu — nu vomu mai poté sierbí cu esemplare complete!

Proprietariu, redactoru respundiatoriu si editoriu: **IOSIFU VULCANU**.

S'a tiparitu in Pest'a 1865. prin Alesandru Kocsi in (tipografi'a lui Érkövi, Galgóczi si Kocsi.) Piati'a de pesci Nr. 9.